

S.Y. Agnon as an Interpreter of the Talmud

Menachem Katz

BAJS Conference 2019

The annual British Association for Jewish Studies Conference

Oriel College

21-24 July 2019, University of Oxford

"This Story is Worth Hearing Twice" - on Agnon as an Interpreter of Talmudic Sources

It is well-known that Agnon drew on entire spectrum of Jewish literature across the centuries in his fictional writings. In fact, he did more than use these sources as theme and background. He engaged in a dialogue with them and created new interpretations using the medium of his traditional-modern multi-layered fiction.

In this presentation I will focus on one of Agnon's short stories. A close study of this story teaches us about the close and instructive relationship with and the sugya in the Babylonian Talmud, in both content and form. Just as knowledge of the sources of the Talmud sometimes illuminates both, the content of the Talmudic text and the role of the Talmud as an interpreter, Agnon can be seen as conversing with and bringing innovation to the rabbinical sources that form the background to his story.

The relationship between Agnon's stories and the Talmud are known, and I should mention Dalia Hoshen's articles and book, "Agnon: A Saga is (not) a Talmudic Sugya", Jerusalem 2006. But here I would like to emphasize the role of Agnon as an interpreter of the Talmud, and to do this by analyzing one story.

The story "*That Tzaddik's Etrog*" was first published on the eve of the Sukkot holiday of 1948, and included later in Agnon's *Tales of Rabbi Israel Baal Shem Tov*, a collection of eleven stories within the larger collection "The Fire and the Trees [האש והעצים]" published in 1962.

A note on the translation. The translation of Agnon is always hard.

I have to say, that the translation of the story that I focus on in this presentation, that you have in your handouts, is sometimes a bit "improved" by the translators, that wanted the reader not to miss some of the allusions that the story is filled with. To the Hebrew reader it is sometimes looks too much. The legend tells, that on the cover page of a certain translation of Shakespeare's Yiddish texts was the sub-title, **פארטייטשט און פארבעסערט** - *far teytsh und farbesert* - that is, "translated and improved". So, the English readers should be aware that sometimes the story is not only translated, but also "improved" in the translation.

With this note in mind, I will move on to my lecture.

Agnon adapted a traditional story about one of R' Israel Baal Shem Tov's disciples, R. Mechlyi of Zolotzew [ר' מיכלי מזלוטשוב], but more than the content of this folk tale, it is worth examining Agnon's particular presentation of the story, which is the focus of this lecture. This approach is not our invention. Agnon states this explicitly in his introduction to the story:

You heard the story from whomever you may have heard it, whereas I heard it from a Chasid son of a Chasid who heard it from his teacher Reb Shlomo the Tzaddik of Zvihel, the direct seventh-generation descendant of Reb Mikheleh the Holy Preacher of Zloczow. And there is no question that the way I heard it from that Chasid who heard it from his Rebbe is exactly the way it happened, since that righteous Reb Shlomo of Zvihel had it from his fathers and in the very language of his fathers he told it, not adding a word except for interpretation (כדי לפרשם). So, whatever he added was of the very stuff of the original.

Agnon's introduction is the preface to this entire presentation. "Not adding a word except for interpretation". In the translation I used for your handouts, the word "clarification" was chosen, but I think that it misses the point of **לפרש** that usually means to interpret. So, this is addition as interpretation. And what is the essence? "Whatever he added was the very stuff of the original." The interpretation is the essence. This is because the question "what happened" is secondary to the analysis of what happened, which is always most important. Thus, in the study of history, the interpretation of events is more important to us than the description of what happened; the same applies to the relationship between the Written Law and the Oral Law in Judaism- the Oral Torah, the interpretation, is central, the basis of how observant Jews lead their daily lives and even their thoughts. "So, whatever he added was of the very stuff of the original."

This is the story in short: R. Mikiheleh of Zloczow was poor, and "neglected his own needs, paying attention only to the needs of the Divine Presence, that is Torah, prayer and good deeds". On the eve of the Sukkot holiday the rabbi's wife asked him to provide the household needs, the righteous man provided the etrog, which he did not have. He went and sold his Tefillin, and without bargaining he bought an etrog. His wife came back and found him happy. She thought he had brought her money for the holiday, but it turned out that he had only bought an etrog and had not received any change. The woman asked to see the etrog, and when it was passed to her it fell from her hands with sorrow, her and her children, who had nothing to eat during the holiday, the stem broke and the etrog was disqualified. "The righteous man saw that the etrog was no longer fit for the benediction. He stretched out his two holy hands in despair and said, "Tefillin I have not and etrog I have not, all I have left is anger. But I will not be angry, but I will not be angry."

At the end of the story there is a postscript:

Now that Chasid who told me this story said to me, "I asked my Rebbe, is that really how it happened?" And my Rebbe said to me, "That is how it happened, exactly as I have told it to you." And my Rebbe also said to me, "This story - the daughter-in-law of the Holy Preacher, wife of Rabbi Yosef of Yampol, told it to the father of her son-in-law, Rabbi Baruch of Mezbizh.?" On the very day that this incident occurred she had been in the Holy Preacher's home and had seen it with her own eyes. And when she told it to her mehuttan, Rabbi Baruch the Tzaddik of Mezbizh, Rabbi Baruch, father of her son-in-law, said to her, "Mother of my daughter-in-law, tell me the story again from beginning to end. This is a story worth hearing twice.

As has been noted by researchers, the narrator encourages us to re-read the story. Reading the story again and noting that the narrator is actually a woman, encourages us to look at the story from the woman's perspective. [See the excellent article by Michal Oron "The Woman as Narrator in a Hasidic tales: A Fictional Device or Preservation of Tradition? A Close Reading of the Story of S.Y Agnon "That Tzaddik's Etrog", Studies in East European Jewish]. In our first reading of the story, we read it as a classic Hasidic tale, about the struggle of the righteous man to observe commandments, the obstacles that stand in his way – including his wife, and the tests they subject him to and how he overcomes these tests (The woman rejects the etrog but is not angry), but our second reading is critical of the righteous man. He places the needs of heaven [in which he is central] above the needs of his wife, and he gives bread to the poor man not out of concern for him, to the poor, because it is one of the commandments. Thus, when his wife asks for money for the festival, he does not pay attention to her, but only to the missing etrog. The etrog falls and is no longer fit to

be used because of the woman's sorrow, which the righteous man should have interpreted as a hint from heaven that he is not following the right path - but all he responds to is the desire to be angry - a totally earthly anger that shows that his worship of God is more like self-worship. Why be angry because the chance to fulfill a commandment was taken from you? - and he even blesses himself for not becoming angry.

The story places the world of the righteous man in front of the world of the rabbi's wife, when the world of the righteous man is a world of "time-bound positive commandments": Etrog, Tefillin, Tzitzit, Sukkah. If we look at the Babylonian Talmud, tractate Qiddushin, the central sugya that deals with time-bound positive commandments, a very long sugya, we find surprising connections between the sugya and the story, in a way that shows both the story and the sugya in a new light.

Let us briefly examine the parts of the sugya that are relevant to this discussion...]

In the transmission:

<p>Mishnah Kiddushin 1:7 – All positive, time-bound commandments, men are obligated and women are exempt.</p>	<p>משנה קידושין א:ז – כל מצות עשה שהזמן גרמה - האנשים חייבין והנשים פטורות.</p>
<p>B. Talmud Kiddushin 33b-35a:</p>	<p>בבלי קידושין לג ע"ב – לה ע"א:</p>
<p>The Sages taught: What is a positive, time-bound mitzva? residing in a <i>sukka</i>, and taking the <i>lulav</i>, and blowing the <i>shofar</i>, and ritual fringes [<i>Tzitzit</i>], and the donning of <i>phylacteries</i> [<i>Tefillin</i>].</p>	<p>תנו רבנן: איזוהי מצות עשה שהזמן גרמא? סוכה, ולולב, שופר, וציצית ותפילין.</p>
<p>The Gemara asks: Is this a principle? But there are the mitzvot of eating <i>matza</i>, of rejoicing on a Festival, and assembly on <i>Sukkot</i> following the Sabbatical Year. And each of these is a positive, time-bound mitzva, and yet women are obligated in them. [...]</p>	<p>וכללא הוא? הרי מצה, שמחה, הקהל, דמצות עשה שהזמן גרמא, ונשים חייבות! [...]</p>
<p>From where do we derive that women are exempt from positive, time-bound mitzvot?</p>	<p>מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות - מנלן?</p>
<p>It is derived by juxtaposition from the mitzva of phylacteries: Just as women are exempt from donning phylacteries, so too, women are exempt from all positive, time-bound mitzvot. [...]</p>	<p>גמר מתפילין, מה תפילין - נשים פטורות, אף כל מצות עשה שהזמן גרמא - נשים פטורות. [...]</p>
<p>The Gemara asks: And let us say the opposite and juxtapose phylacteries to <i>mezuzah</i>! [...]</p>	<p>ונקיש תפילין למזוזה! [...]</p>
<p>The Gemara further asks: But there is the mitzva of residing in a <i>sukka</i>, which is a positive, time-bound mitzva...</p>	<p>והרי סוכה, דמצות עשה שהזמן גרמא...</p>
<p>the Gemara asks: But before deriving from phylacteries, to exempt women from all positive, time-bound mitzvot,</p>	<p>ואדילפינן מתפילין לפטורא,</p>

<p>derive it from the mitzva of rejoicing on a Festival, in which women are obligated, to obligate women in all these mitzvot!</p>	<p>נילף משמחה לחיובא!</p>
<p>Abaye said: The mitzva of rejoicing does not apply directly to women. Rather, a woman is rendered joyful by her husband, i.e., the mitzva is for him to gladden her on a Festival.</p>	<p>אמר אביי: אשה בעלה משמחה. [...]</p>
<p>The Gemara asks: But why not derive that women are obligated in all positive, time-bound mitzvot from the mitzva of assembly!</p>	<p>ונילף מהקהל!</p>
<p>The Gemara answers: One cannot derive in this manner, because matza and assembly are two verses that come as one. And there is a principle that any two verses that come as one do not teach a precedent that applies to other cases.</p>	<p>משום דהוה מצה והקהל שני כתובים הבאים כאחד, וכל שני כתובים הבאין כאחד אין מלמדים.</p>
<p>The Gemara asks: If so, the verses concerning phylacteries and appearance are also two verses that come as one, and therefore the verses do not teach a precedent!</p>	<p>אי הכי, תפילין וראיה נמי שני כתובים הבאים כאחד, ואין מלמדים!</p>
<p>The Gemara answers: Both are necessary, each for its own reason.</p>	<p>צריכי...</p>

The Mishna establishes that women are exempt from time-bound positive commandments and the Talmud brings a Baraita that lists examples, such as "Sukkah, Lulav, Shofar, Tzitzit and Tefillin" - four of these five commandments feature in our story.¹ And as examples of the commandments that women are obligated the mezuzah² and rejoicing are mentioned, i.e. rejoicing on festivals, two commandments that are presented in our story about the woman, "she kissed the mezuzah." We will discuss rejoicing shortly. The woman asks for the needs of the holiday, and the word sorrow צער - the opposite of joy - is repeated in connection with her. And when the righteous man rejects her, she "**kissed the mezuzah** and left dejectedly."

Why did she kiss the mezuzah? We can see this from the continuation of the sugya. The Talmud asks how we know that women are exempt from time-bound positive commandments, and learns from Tefillin, whose exemption is learned from commandment Torah study from which women are exempt. The Talmud asks why we do not derive the law regarding Tefillin from mezuzah, and gives reasons. However, on the question of why women are not exempted from the commandment to affix Mezuzot, the Gemara answers that the verse "In order that your days be multiplied " expresses this obligation: "Man needs

¹ אולי גם כנגד 'ראיה' – "שאותו היום שאירע אותו המעשה היתה בבית המגיד הקדוש וראתה את הדבר בעיניה", ואולי גם "ראתה מאור פניו וכולו אומר שמחה", ועוד.

² ראו בסוגיא: ת"ר... ואיזוהי מצות עשה שלא הזמן גרמא? מזוזה, וכי.

life and the woman does not need life?!" The mezuzah cries out for the woman: Do women not need life?

The Gemara then asks why the exemption is derived from Tefillin rather than the obligation to rejoice, and to this Abaye answers: "In the case of a woman - her husband makes her happy." Once you understand that the sugya is the background of our story we can understand it in a new way: Abaye says her husband makes her happy, but our righteous man is the complete opposite.

The connections between the sugya and our story do not stop here. The sugya repeats the word "*tzricha*" צריכא or "*tzrichai*" צריכי seven times, as a technical term for the study that is required - and this is the word that Agnon repeats again and again, concerning the righteous man's view of the needs of the rabbi's wife and her household.

The sugya also employs the principle of "two texts that are considered as one," which we are not familiar with from the Tannaim. Here in the story we read it a second time in a different way. In our story the double phrase is repeated and again. "But I will not be angry, but I will not be angry," the righteous man repeats. "This story is worth hearing two times," says Rabbi Baruch. In contrast to the sugya, our two readings do not come together, but appear from a different perspective each time, and therefore they are both instructive.

So far, we have seen the sugya as a background to the story, and as showing its depth, and shed a new light on it. But one can also turn this around and view Agnon's story as an interpretation of the sugya in a different way. How? The sugya deals, as we mentioned with the time-bound commandment and the exemption from it. However, while we heard the story twice, once from the point of view of the righteous man and once again from the critical feminine point of view, we only learned the sugya once. It is true, as Agnon said, that "a story is not a sugya in the Gemara," but it can give us the tools to read the sugya again.

Perhaps Agnon invites us to hint at reading the issue from the female viewpoint, and to wonder what women think about the dismissed rabbis and obligate them without asking their opinion.

Agnon did not see himself as just another writer, however talented. He, along with others in his time, was concerned about how Jewish culture would continue in a modern era, especially since a large part of the Jewish people had distanced themselves from the world of the Beit Midrash in all senses.

There were writers and poets who thought that a new literature and culture should now be created for the modern era. Agnon, on the other hand, did not give up on the continuation of tradition and culture. At the same time, he was well aware that it was impossible to continue the world of Beit Midrash ... Agnon created literature that is modern and yet converses with and continues the classic Jewish literature, including, of course, Talmudic literature throughout the generations.

This continuation is not imitation but molding of the literature of previous generations into new genres, along with creative interpretation, similar to in the transitions of Talmudic Literature in different periods.

Toward the end, a general view of Jewish interpretation over the generations, and Agnon's place in it.

there is a famous story about Moshe Rabbeinu in the Beit Midrash of Rabbi Akiva. On the one hand, Moshe Rabbenu does not understand the words of Rabbi Akiva, and on the other hand, the opinion of Moshe Rabbenu is settled when he learns that what Rabbi Akiva has now taught comes from Halakhah le-Moshe mi-Sinai הלכה למשה מסיני - A Law given to Moses at Sinai.

It is certainly possible to close our eyes and imagine more encounters during the generations, or an encounter with Agnon of various figures over the generations:

Rabbi Akiva,
Maimonides,
R. Isaac Luria, "Ha'ARI Hakadosh",
Reb Nachman of Bratslav.

It is not certain that we are concerned with the question of what interpretation is. But we certainly touched upon it, by studying Agnon's story in light of the Talmudic sugya.

One last sentence. In my opinion, the study of Agnon's writings should be conducted in the framework of cooperation between a scholar of Talmudic literature together with a literary scholar. I believe this research would be very fruitful.

The handout: *S.Y. Agnon, That Tzaddik's Etrog*

YOU HEARD the story from whomever you may have heard it, whereas I heard it from a Chasid son of a Chasid who heard it from his teacher Reb Schlomo the Tzaddik of Zvihel, the direct seventh-generation descendant of Reb Mikheleh the Holy Preacher of Zloczow. And there is no question that the way I heard it from that Chasid who heard it from his Rebbe is exactly the way it happened, since that righteous Reb Shlomo of Zvihel had it from his fathers and in the very language of his fathers he told it, not adding a word except for clarification. So whatever he added was of the very stuff of the original.

Reb Mikheleh the Holy Preacher of Zloczow started out a pauper in a house devoid of material goods. Often he had nothing except the slice he had stashed away in the hat on his head for a beggar, so that in case a beggar should happen along he would not leave humiliated, for so devoted was that righteous man to his Maker that he neglected his own needs, paying attention only to the needs of the Divine Presence, that is Torah, prayer, and good deeds.

Doesn't Solomon tell us in his Proverbs that the righteous man understands the soul of his beast? Well, so, too, her righteous husband. She did all she could to keep aggravation away from him and to protect him against all distractions from his holy work, unlike most women who, when the cupboard is bare, come muttering and nattering.

One year it was already hours before Succot and the rabbi's wife did not have a morsel in the house for celebrating the holiday. She thought, I will go tell my husband - he will hear and know my distress. She went to his solitude room, stood in the doorway and said, Succot Eve is upon us and I still have no festival provisions.

That righteous man lifted himself from his chair, poked his head out from under his prayer shawl, put his hand on his tefillin and said to her, "You are worried about meat and fish, and I am worried about not yet having my etrog."

She kissed the mezuzah on the doorpost of his room and left dejectedly.

THAT RIGHTEOUS man stood up and went all over the house looking for something to sell and use the money to buy an etrog. He looked and looked but did not find a single thing worth an etrog. He fondled his tefillin and mused, "The nine festival days are approaching, and during the festival tefillin aren't worn, and my tefillin were written by a holy man of God, who writes each and every letter in holiness and purity, investing the most sublime and most awesome intents and purposes in the writing of each and every character. Tefillin of his make are much sought after and command a high price. I will sell them, and with the proceeds I will get me an etrog."

Reb Mikheleh removed his tefillin and took them and went to his beit midrash and asked, "Who would like to buy my tefillin?" A certain man stood up and said, "I will buy them." He took out a gold dinar and gave it to the righteous man and the righteous man handed him his tefillin.

The righteous man took the dinar and ran to the etrog seller to get him an etrog. He saw a beautiful etrog and judged it to be kosher and perfectly formed. Now a truly righteous man, when he buys an object for performing a Divine precept, doesn't bargain. All the more so when it comes to an etrog, about which it is written, "And on the first day [of Succot] you shall take a fruit of the beautiful tree ...and rejoice before the Lord your God" (**Leviticus 23:40**).

Reb Mikheleh returned home happy that he had come by a beautiful etrog possessing all the qualities that are lauded in an etrog. He went into his succah to fix something and returned to his solitude room.

He sat down in his chair and placed the etrog before him and ruminated on this precept that God had given the Jewish people to observe during these holy days of Succot, a holiday adorned with a multitude of precepts to observe.

His wife the Rebbetzin heard that her husband had been to market. She went into his room.

She saw the glow in his face and the ecstasy emanating from his entire being. The Rebbetzin thought he had brought home all the festival victuals. She said to him, "I see that you are happy. You must have brought us the festival provisions. Give them to me and I will prepare them, for it is nearly time."

The righteous man rose from his chair and put his hand on his eyes and said, "Praised be the Blessed and Sublime Name for bestowing His Grace on me and fulfilling my every need."

The Rebbetzin stood there waiting for her husband to deliver. He sat back down in his chair and told her that he had been privileged to acquire a kasher etrog.

She asked him, "How did you have money to get you an etrog?" He said to her, "I sold my tefillin for a gold dinar and bought me an etrog." She said to him, "In that case, give me the change." He said to her, "They didn't give me any change." All the money they gave me for my tefillin I gave for my etrog." He started to enumerate with steadily mounting enthusiasm all the virtues of the etrog.

The Rebbetzin swallowed her tears and said, "I want to see this great find of yours." The righteous man took out the etrog and unwrapped it. It radiated its beauty and emitted its fragrance, a feast for the eyes and truly fit for the benediction.

The woman said, "Give it to me so I can have a good look at it." She reached out and picked up the etrog.

She thought of the pitiful state of her house and the distress of her children who had nothing to eat, and how the Festival of Succot was nearly here and she had nothing with which to make it festive. Grief drove the strength from her hands and the etrog slipped and fell. And having fallen, its stem broke. And the stem having broken, the etrog was no longer fit for ritual use.

The righteous man saw that his etrog was no longer fit for the benediction. He stretched out his two holy hands in despair and said, "Tefillin I have not and etrog I have not, all I have left is anger. But I will not be angry, but I will not be angry."

NOW THAT Chasid who told me this story said to me, "I asked my Rebbe, is that really how it happened?" And my Rebbe said to me, "That is how it happened, exactly as I have told it to you." And my Rebbe also said to me, "This story - the daughter-in-law of the Holy Preacher, wife of Rabbi Yosef of Yampol, told it to the father of her son-in-law, Rabbi Baruch of Mezbizh." On the very day that this incident occurred she had been in the Holy Preacher's home and had seen it with her own eyes. And when she told it to her *mehuttan*, Rabbi Baruch the Tzaddik of Mezbizh, Rabbi Baruch, father of her son-in-law, said to her, "Mother of my daughter-in-law, tell me the story again from beginning to end.? This is a story worth hearing twice.?"

(That Tzaddik's Etrog by S.Y. Agnon - Trans. By Shira Leibowitz and Moshe Kohn)

אתרוגו של אותו צדיק, ש"י עגנון, האש והעצים - סיפורים נאים של ר' ישראל בעש"ט (1960) עמ' 115-117

אתם שמעתם ממי ששמעתם ואני שמעתי מחסיד בן חסיד ששמע מרבו ר' שלמה הצדיק מזווייהל שהוא שביעי לר' מיכלי המגיד הקדוש מזלוטשוב, ובוודאי כמות ששמעתי אני מאותו חסיד ששמע מרבו כך היה המעשה, שאותו צדיק ר' שלמה מזווייהל מקובל היה מאבותיו ובלשון אבותיו היה מספר ולא הוסיף על דבריהם אלא כדי לפרשם. הרי תוספתו כעיקר ואין צריך לומר גוף העיקר.

ר' מיכלי המגיד הקדוש מזלוטשוב בתחילתו עני היה וביתו ריקם היה. פעמים הרבה לא היה בידו חוץ מפרוסה לעני שהיה מצניעה במצנפתו שבראשו, שאם יבוא עני לא ישוב נכלם, שהצדיק מתוך שדבוק בקונו אינו משגיח בצרכי עצמו אלא בצרכי השכינה, אלו תורה ותפילה ומעשים טובים.

היתה אשתו של אותו צדיק יודעת נפש בעלה הצדיק. עשתה מה שעשתה ובלבד שלא יצטער ולא יתבטל מעבודתו הקדושה, לא כדרך רוב הנשים שאם כלה השאור מן העריבה מריבה מקשקשת ובאה. שנה אחת הגיע ערב סוכות ולא מצאה הרבנית במה לקבל את החג. אמרה, אלך ואודיע לבעלי, ישמע וידע את צערי. נכנסה אצלו לחדר ההתבודדות שלו ועמדה על הפתח ואמרה, ערב סוכות היום ועדיין אין לי לצרכי החג.

הגביה עצמו אותו צדיק מכסאו והוציא ראשו מטליתו והניח ידו על תפיליו ואמר לה, את דואגת לבשר ודגים ואני דואג לאתרוג שעדיין אין לי.

נשקה את המזוזה ויצאה בפחי נפש.

עמד אותו צדיק והלך בכל הבית, שמא ימצא כלי למכור ויקח לו בדמיו אתרוג. פשפש ולא מצא שום חפץ בדי שוויו של אתרוג.

משמש בתפיליו והרהר בלבו, תשעה ימים של חג ממשמשים ובאים, ובחג אין מניחים תפילין, ותפילין שלי איש אלקים קדוש כתב אותן, שכותב כל אות ואות בקדושה ובטהרה ומייחד עליהן ייחודים גדולים ונוראים ורבים מחזירים אחר תפיליו ומרבים במחירן, הריני מוכרן ולוקח לי בדמיהן אתרוג.

חלץ ר' מיכלי את תפיליו ונטלם ונכנס לבית מדרשו ושאל, מי כאן רוצה לקנות תפילין שלי? עמד אדם אחד ואמר, אני אקנה אותן. הוציא דינר זהב ונתנו לצדיק ונתן לו הצדיק את תפיליו.

נטל הצדיק את הדינר ורץ אצל האתרוגר ליקח לו אתרוג. ראה אתרוג נאה ומצאו כשר והדר. שמע שמבקשים במחירו דינר זהב. נתן את הדינר ולקח את האתרוג. צדיק אמיתי כשהוא לוקח חפץ של מצוה אינו עומד על המקח, כל שכן לגבי אתרוג, שנאמר בו ולקחתם לכם וגו' ושמתם לפני ה' אלקיכם.

חזר ר' מיכלי לביתו כשהוא שמח שזכה לאתרוג נאה שיש בו כל מה ששיבחו באתרוג. הלך ונכנס לסוכתו לתקן בה דבר וחזר ונכנס לחדר ההתבודדות שלו.

בא וישב על כסאו והניח את האתרוג לפניו והיה מעיין בדעתו במצוות השם שנתן לישראל בימים קדושים אלו של סוכות שעיתרם הקדוש ברוך הוא במצוות הרבה.

שמעה אשתו הרבנית שהיה בעלה בשוק. הלכה ונכנסה אצלו.

ראתה מאור פניו וכולו אומר שמחה. סבורה היתה הרבנית שהביא עמו את כל צרכי החג. אמרה לו, רואה אני שאתה שמח, וודאי הבאת לנו את כל צרכי החג, תן ואתקין אותם, שהיום פונה והולך.

הגביה עצמו הצדיק מכסאו והניח ידו על עיניו ואמר, מהולל שם השם יתברך ויתעלה שזיכני בחסדו ונתן לי כל מחסורי.

עמדה הרבנית והמתינה עד שיתן לה בעלה. חזר וישב על כסאו וסיפר לה שזכה ומצא לו אתרוג כשר.

שאלה אותו, מהיכן היו לך מעות ליקח לך אתרוג? אמר לה, מכרתי את תפילי בדינר זהב וקניתי לי את האתרוג. אמרה לו, אם כן תן לי את העודף. אמר לה, לא נתנו לי עודף. כל המעות שנתנו לי בתפילי נתתי באתרוגי. התחיל מונה כל שבחיו של האתרוג והיה מתלהב והולך.

הבליעה הרבנית את דמעתה ואמרה, רוצה אני לראות מה מציאה מצאת. הוציא הצדיק את האתרוג וסילק את עטיפותיו. הבהיק זיו הדרו ועלה ריחו הטוב, **תאווה לעינים ונחמד לברכה.**

אמרה האשה, תן ואסתכל בו. הושיטה את ידה ונטלה את האתרוג.

נזכרה צער ביתה וצער בניה שאין להם מה יאכלו, ועכשיו יום טוב של סוכות בא ואין לה במה לשמחו. נתמוטטו ידיה מחמת צערה ונשמט האתרוג ונפל. וכיון שנפל נשברה פיטמתו. וכיון שנשברה פיטמתו נפסל.

ראה הצדיק שנפסל אתרוגו ואינו ראוי לברכה. שטח את שתי כפיו הקדושות דרך ייאוש ואמר, תפילין אין לי, אתרוג אין לי, לא נשתייר לי אלא כעס. **אבל אני לא אכעוס, אבל אני לא אכעוס.**

ואמר לי אותו החסיד שסיפר לי אותו המעשה, שאלתי את רבי איך היו הדברים ואמר לי רבי, כך היו הדברים. כשם שסיפרתי לך כך היו. ועוד אמר לי רבי, מעשה זה כלתו של המגיד הקדוש אשתו של רבי יוסף מיאמפולי סיפרה לפני מחותנה הצדיק רבי ברוך ממעזיביש, שאותו היום שאירע אותו המעשה היתה בבית המגיד הקדוש וראתה את הדבר בעיניה, וכשסיפרה את הדבר לפני מחותנה רבי ברוך הצדיק ממעזיביש אמר לה רבי ברוך מחותנה, מחותנת, ספרי לי את המעשה שנית מתחילה ועד סוף. **כדאי הוא מעשה זה לשמוע שתי פעמים.**

The handout:

<p>Mishnah Kiddushin 1:7 – All positive, time-bound commandments, men are obligated and women are exempt.</p>	<p>משנה קידושין א:ז – כל מצות עשה שהזמן גרמה - האנשים חייבין והנשים פטורות.</p>
<p><u>B. Talmud Kiddushin 33b-35a:</u></p>	<p><u>בבלי קידושין לג ע"ב – לה ע"א:</u></p>
<p>The Sages taught: What is a positive, time-bound mitzva? residing in a <i>sukka</i>, and taking the <i>lulav</i>, and blowing the <i>shofar</i>, and ritual fringes [<i>Tzitzit</i>], and the donning of phylacteries [<i>Tefillin</i>].</p>	<p>תנו רבנן: איזוהי מצות עשה שהזמן גרמא? סוכה, ולולב, שופר, וציצית ותפילין.</p>
<p>The Gemara asks: Is this a principle? But there are the mitzvot of eating <i>matza</i>, of rejoicing on a Festival, and assembly on <i>Sukkot</i> following the Sabbatical Year. And each of these is a positive, time-bound mitzva, and yet women are obligated in them. [...]</p>	<p>וכללא הוא? הרי מצה, שמחה, הקהל, דמצות עשה שהזמן גרמא, ונשים חייבות! [...]</p>
<p>From where do we derive that women are exempt from positive, time-bound mitzvot?</p>	<p>מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות - מנלן?</p>
<p>It is derived by juxtaposition from the mitzva of phylacteries: Just as women are exempt from donning phylacteries, so too, women are exempt from all positive, time-bound mitzvot. [...]</p>	<p>גמר מתפילין, מה תפילין - נשים פטורות, אף כל מצות עשה שהזמן גרמא - נשים פטורות. [...]</p>
<p>The Gemara asks: And let us say the opposite and juxtapose phylacteries to mezuzah! [...]</p>	<p>ונקיש תפילין למזוזה! [...]</p>
<p>The Gemara further asks: But there is the mitzva of residing in a <i>sukka</i>, which is a positive, time-bound mitzva...</p>	<p>והרי סוכה, דמצות עשה שהזמן גרמא...</p>
<p>the Gemara asks: But before deriving from phylacteries, to exempt women from all positive, time-bound mitzvot, derive it from the mitzva of rejoicing on a Festival, in which women are obligated, to obligate women in all these mitzvot!</p>	<p>ואדילפינן מתפילין לפטורא, נילף משמחה לחיובא!</p>
<p>Abaye said: The mitzva of rejoicing does not apply directly to women. Rather, a woman is rendered joyful by her husband, i.e., the mitzva is for him to gladden her on a Festival. [...]</p>	<p>אמר אביי: אשה בעלה משמחה. [...]</p>
<p>The Gemara asks: But why not derive that women are obligated in all positive, time-bound mitzvot from the mitzva of assembly!</p>	<p>ונילף מהקהל!</p>
<p>The Gemara answers: One cannot derive in this manner, because matza and assembly are two verses that come as one. And there is a principle that any two verses that come as one do not teach a precedent that applies to other cases.</p>	<p>משום דהוה מצה והקהל שני כתובים הבאים כאחד, וכל שני כתובים הבאין כאחד אין מלמדים.</p>
<p>The Gemara asks: If so, the verses concerning phylacteries and appearance are also two verses that come as one, and therefore the verses do not teach a precedent!</p>	<p>אי הכי, תפילין וראיה נמי שני כתובים הבאים כאחד, ואין מלמדים!</p>
<p>The Gemara answers: Both are necessary, each for its own reason.</p>	<p>צריכי...</p>

The handout:

תלמוד בבלי קידושין דף לג ע"ב - לה ע"א (מתוך: מחברות מנחמיות שלי) - לסיפור הזוג מזלוטשוב לשי"י עגנון

סוגיא 24: כל מצות עשה שהזמן גרמא (לג ע"ב – לד ע"א)

- 1 כל מצות עשה שהזמן גרמא, וכו'.
- 2 ת"ר: איזוהי מצות עשה שהזמן גרמא? סוכה, ולולב, שופר, וציצית ותפילין;
- 3 ואיזוהי מצות עשה שלא הזמן גרמא? מזוזה, מעקה, אבידה, ושילוח הקן
- 4 וכללא הוא? הרי [1] מצה, [2] שמחה, [3] הקהל, דמצות עשה שהזמן גרמא, ונשים חייבות!
- 5 ותו, והרי תלמוד תורה, פריה ורביה, ופדיון הבן, דלאו מצות עשה שהזמן גרמא הוא,
- 6 ונשים פטורות!
- 7 אמר רבי יוחנן²: אין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ,
- 8 דתנן: בכל מערבין ומשתתפין, חוץ מן המים ומלח;
- 9 ותו ליכא? והאיכא כמהין ופטירות!
- 10 אלא, אין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ.

סוגיא 25: מצות עשה שהזמן גרמא - נשים פטורות (לד ע"א – לה ע"א)

[8]

[1.8]

- 1 מנלן?
- 2 דיליף³ מתפילין, מה תפילין – נשים פטורות, אף כל מצות עשה שהזמן גרמא – נשים פטורות;
- 3 ותפילין גמר לה מתלמוד תורה, מה תלמוד תורה – נשים פטורות, אף תפילין – נשים פטורות.
- 4 ונקיש תפילין למזוזה!
- 5 תפילין לתלמוד תורה איתקיש בין בפרשה ראשונה בין בפרשה שניה,
- 6 תפילין למזוזה בפרשה שניה לא איתקיש.
- 7 ונקיש מזוזה לתלמוד תורה?
- 8 לא סלקא דעתך, דכתיב: "למען ירבו ימיכם" (דברים יא, כא), גברי בעי חי, נשי לא בעי חיי?!
והרי סוכה, דמצות עשה שהזמן גרמא, דכתיב: "בסוכות תשבו שבעת ימים" (ויקרא כג, מב),
- 10 טעמא דכתב רחמנא "האזרח" – להוציא את הנשים, הא לאו הכי נשים חייבות!
- 11 אמר אביי⁴: איצטריך,
- 12 סלקא דעתך אמינא הואיל דכתיב: "בסוכות תשבו", תשבו – כעין תדורו,
- 13 מה דירה – איש ואשתו, אף סוכה – איש ואשתו
- 14 ורבא⁴ אמר: איצטריך,
- 15 סד"א נילף "חמשה עשר" "חמשה עשר" מחג המצות,
- 16 מה להלן נשים חייבות, אף כאן נשים חייבות, צריכא.
- 17 והרי ראייה, דמצות עשה שהזמן גרמא,
- 18 וטעמא דכתב רחמנא "זכורך" (שמות כג, יז) – להוציא הנשים, הא לאו הכי נשים חייבות!
- 19 איצטריך, סד"א נילף ראייה ראייה מהקהל (ראה דברים לא, יא).
- 20 ואדילפינן מתפילין לפטורא, נילף משמחה (ראה דברים טז, יא) לחיובא!
- 21 אמר אביי⁴: אשה – בעלה משמחה.
- 22 אלמנה (ראה שם) מאי איכא למימר?
- 23 בשרויה אצלו.
- 24 ונילף מהקהל?

³ בדפוס שלנו, דפוס וילנא, ובדפוס ספרד [גולדחארה] משנת [1482] מופיע 'גמר', אך בכתבי יד וטיקן, אוקספורד ומינכן 'דיליף', וכן יש הקבלה ל'דיליף' בהמשך הסוגיה, לכן שיניתי מנוסח הדפוסים.

- 25 משום דהוה מצה והקהל שני כתובים הבאים כאחד,
 26 וכל שני כתובים הבאין כאחד אין מלמדים.
- 27 אי הכי, תפילין וראיה נמי שני כתובים הבאים כאחד, ואין מלמדין
 28 צריכי, דאי כתב רחמנא תפילין ולא כתב ראיה, הוה אמינא נילף ראיה ראיה מהקהל;
 29 ואי כתב רחמנא ראיה ולא כתב תפילין הוה אמינא אקיש תפילין למזוזה, צריכא.
- 30 אי הכי, מצה והקהל נמי צריכי!
 31 למאי צריכי?
- 32 בשלמא אי כתב רחמנא הקהל ולא כתב מצה, ה"א נילף חמשה עשר חמשה עשר מחג הסוכות,
 33 אלא ניכתוב רחמנא מצה ולא בעי הקהל, ואנא אמינא: טפלים חייבים, נשים לא כל שכן;
 34 הילכך הוה להו ב' כתובים הבאים כאחד, ואין מלמדים.
- [2.א]
- 35 הניחא למאן דאמר אין מלמדין, אלא למאן דאמר מלמדין מאי איכא למימר?
 36 ותו, מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות מנלן?
 37 דילף ממורא, מה מורא – נשים חייבות, אף כל מצות עשה שלא הזמן גרמא – נשים חייבות,
 38 ונילף מתלמוד תורה!
- 39 משום דהוה ליה תלמוד תורה ופריה ורביה שני כתובים הבאים כאחד,
 40 וכל שני כתובים הבאים כאחד – אין מלמדים.
- 41 ולרבי יוחנן בן ברוקא, דאמר: על שניהם הוא אומר "ויברך אותם אלהים פרו ורבו" (בראשית א, כח),
 42 מאי איכא למימר?
 43 משום דהוה ת"ת ופדיון הבן שני כתובים הבאים כאחד,
 44 וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין.
- 45 ולרבי יוחנן בן ברוקא נמי, ניהוו פריה ורביה ומורא שני כתובים הבאים כאחד, ואין מלמדין!
 46 צריכי, דאי כתב רחמנא מורא ולא כתב פריה ורביה,
 47 הוה אמינא "וכבשוה" (שם) אמר רחמנא, איש דדרכו לכבש – אין, אשה דאין דרכה לכבש – לא;
 48 ואי כתב פריה ורביה ולא כתב מורא,
 49 ה"א איש דסיפק בידו לעשות – אין, אשה דאין סיפק בידה לעשות – לא,
 50 וכיון דאין סיפק בידה לעשות לא תתחייב כלל. צריכא.
- [ב]
- 51 הניחא למ"ד שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין, אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר?
 52 אמר רבא: פפונאי ידעי לה לטעמא דהא מילתא, ומנו? רב אחא בר יעקב,
 53 אמר קרא "והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך" (שמות יג, ט),
 54 הוקשה כל התורה כולה לתפילין,
 55 מה תפילין – מ"ע שהזמן גרמא ונשים פטורות, אף כל מ"ע שהזמן גרמא – נשים פטורות.
 56 ומדמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, מכלל דמ"ע שלא הזמן גרמא נשים חייבות.
- [ג]
- 57 הניחא למ"ד תפילין מ"ע שהזמן גרמא,
 58 אלא למ"ד תפילין מ"ע שלא הזמן גרמא, מאי איכא למימר?
 59 מאן שמעת ליה דאמר תפילין מ"ע שלא הזמן גרמא?
 60 ר' מאיר, וסבר לה שני כתובים הבאים כאחד, וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין.
 61 ולר' יהודה, דאמר: שני כתובים הבאים כאחד מלמדין, ותפילין מ"ע שלא הזמן גרמא,
 62 מאי איכא למימר?
 63 משום דהואי [1] מצה [2] שמחה [3] והקהל שלשה כתובים הבאים כאחד,
 64 ושלשה כתובים הבאים כאחד אין מלמדין.

- **Appendix 1**

The sugya in the Babylonian Talmud assumes for granted that women are exempt from time-bound positive commandments, as stated in the Mishnah. The sugya does not ask and examine whether this is not an agreed rule and perhaps not all conditions agree with this rule.

The sugya also does not express any discomfort regarding this halachah.

But in Talmudic literature we hear other voices as well.

From my doctorate (p. 192):

It should be noted that according to the books of Bamidbar, R. Shimon established the rule "all positive commandments that time caused exempt women" in the Mishnah: "This is the rule of Rabbi Shimon: every positive commandment that time caused people to behave and does not treat women, etc." , Apparently, do not accept this rule, but the obligation or exemption of women to fulfill each commandment is discussed separately, as L. Ginzburg explains.

And also today according to the Halacha, the Talmudic Encyclopaedia Volume II, [Woman] Pillar Column 2.

- The commandment of eating matzah, rejoicing on festivals and *Hakhel* - even though they are time-bound, women are obligated.
- The commandment to slaughter and eat the Passover sacrifice –The Tannaim did not agree: R. Judah believes that on the first Pesach the woman is obligated.
- Eating *Maror*, women are obligated
- Women are obligated to sanctify the day from the Torah

Also today according to Halacha, Commandments that the sages established to commemorate a miracle - even the women must, who were part of the miracle, and therefore obligated to light the Hanukkah candles, read the Megillah and drink four cups on Seder night and also to eat Maror at this time.

- **Appendix 2**

- עגנון גם יוצר מדרש הלכה חדש.

הצדיק לא עמד על המקח כיון שלקחת = לקנות אתרוג אמורה להיות בשמחה. המדרש קושר בין תחילת הפסוק "ולקחתם לכם" לבין סופו "ושמחתם...". דרשות כאלו מצויות בספרות חז"ל, חלקן בסגנון "הקיש...". אך המדרש שמביא עגנון איננו קיים בספרות חז"ל. עגנון הוא שיצר אותו. במילים אחרות, עגנון יוצר גם מדרשי הלכה, בדומה לחכמי התלמוד, התנאים והאמוראים!

עגנון:

צדיק אמיתי כשהוא לוקח חפץ של מצוה אינו עומד על המקח, כל שכן לגבי אתרוג, שנאמר בו ולקחתם לכם וגו' ושמחתם לפני ה' אלקיכם

Now a truly righteous man, when he buys an object for performing a Divine precept, doesn't bargain. All the more so when it comes to an etrog, about which it is written, "And on the first day [of Succot] **you shall take** a fruit of the beautiful tree ...**and rejoice before the Lord your God**" (Leviticus 23:40).

ויקרא פרק כג מ: ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרims וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבועת ימים.

On the first day **you shall take** the product of hadar trees, branches of palm trees, boughs of leafy trees, and willows of the brook, **and you shall rejoice before the LORD your God seven days.**